

Sygn. akt I ACa 466/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 listopada 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Elżbieta Kuczyńska (spr.)
Sędziowie	:	SA Elżbieta Bieńkowska SO del. Aneta Ineza Sztukowska
Protokolant	:	Sylwia Radek-Łuksza

po rozpoznaniu w dniu 15 listopada 2017 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. T.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - (...) w O. reprezentowanemu przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej**

o zapłatę i ochronę dóbr osobistych

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 21 grudnia 2016 r. sygn. akt I C 628/16

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie przed Sądem Okręgowym w Olsztynie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Olsztynie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego.

(...)

Sygn. akt I ACa 466/17

UZASADNIENIE

Powód M. T., po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa domagał się od Skarbu Państwa - (...)w O.:

- zasądzenia na jego rzecz z kwoty 10 000 zł tytułem zadośćuczynienia,

- zasądzenia na rzecz (...) kwoty 5 000 zł,

- przeproszenia go za dokonane naruszenia dóbr osobistych, poprzez zamieszczenie na stronie internetowej (...) w dziale (...) czcionką V. rozmiar „small” z pojedynczą interlinią tekstu: „Wyrażam ubolewanie, że Centralny Zarząd Służby Więziennej dopuścił do naruszenia dóbr osobistych Pana M. T. poprzez umieszczenie go w jednostkach penitencjarnych niespełniających standardów cywilizowanego państwa i za wszystkie wyrządzone Panu M. T. szkody niematerialne szczerze przepraszam”, dostępnego na stronie przez 30 dni.

Powód wskazał, iż w (...) w O. przebywał w niewłaściwych warunkach socjalno – bytowych oraz był traktowany w sposób nieludzki, poniżający z naruszeniem jego czci, prawa do prywatności i intymności.

Pozwany Skarb Państwa – (...) w O. wniósł o oddalenie powództwa i zwrot kosztów procesu wg norm przepisanych. W uzasadnieniu podniósł, że powód nie udowodnił swoich roszczeń oraz, że miał zapewnione warunki bytowe wynikające z obowiązujących przepisów.

Wyrokiem z dnia 21 grudnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie w punkcie I oddalił powództwo, w punkcie II zasądził od powoda M. T. na rzecz pozwanego Skarbu Państwa - (...) w O. kwotę 1.817 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższy wyrok Sąd wydał w oparciu o następujące ustalenia faktyczne:

Powód przebywał w (...) w O.. W okresie od 18 do 27 maja 2015 r. był umieszczony w Oddziale (...) celi (...) w okresie od 21 do 25 maja - w Oddziale (...) celi (...) zaś w okresie od 25 do 27 maja 2015 r. w Oddziale (...) celi (...).

W dniu 8 kwietnia 2015 r. w toku postępowania w sprawie VI U 1/15 prowadzonej przez Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku powód został uznany przez biegłych sądowych za osobę trwale niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym od 1 marca 2014 r. z powodu schorzenia neurologicznego (poudarowy niedowład lewostronny), ze znacznym ograniczeniem możliwości samodzielnego poruszania się (za pomocą kuli łokciowej). Powód wymaga okresowej pomocy innych osób w wykonywaniu czynności samoobsługowych. Nastąpiło to w wyniku wypadku, do którego doszło w celi w trakcie odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności, w dniu 27 sierpnia 2010 r., kiedy powód upadł i stracił przytomność, doznając tłuczonej rany głowy. Wyrokiem z 16 lutego 2016 r. ww. Sąd zaliczył powoda do osób trwale niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym ze znacznym ograniczeniem możliwości samodzielnego poruszania.

Cele w (...) w O. w spornym okresie były podobne we wszystkich oddziałach. Jeśli któraś zostaje zniszczona, jest remontowana. Ciepła woda była dostępna dla powoda w celach przez 3 godziny na dobę – w godzinach: 8-9, 13-14 i 18-19. Środki czystości wydawane są co miesiąc zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 28 stycznia 2014 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Osadzeni mają zapewnioną darmową diagnostykę, terapię i leczenie.

Postanowieniem z 13 maja 2016 r. w sprawie II K 168/07 Sąd Rejonowy w Sokółce uchylił swoje wcześniejsze postanowienie z 29 marca 2010 r. o orzeczeniu powodowi zastępczej kary pozbawienia wolności w zamian za nieuiszczoną grzywnę, wskazując w uzasadnieniu, że aktualny stan zdrowia powoda uległ pogorszeniu i że powód nie jest zdolny do odbywania kary pozbawienia wolności z warunkach zakładu karnego.

W świetle tak poczynionych w sprawie ustaleń roszczenie powoda Sąd Okręgowy ocenił jako niezasadne. Sąd podkreślił, że powód zgłaszając roszczenia, które wywodził z faktów mających świadczyć o naruszeniu jego dóbr osobistych wskutek niezapewnienia mu właściwych i godnych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, miał obowiązek przedstawienia dowodów na poparcie swoich twierdzeń. Materiał dowodowy nie dał jednak podstaw do uznania twierdzeń powoda za udowodnione.

Sąd pierwszej instancji zauważył, że okoliczność przyjęcia powoda do (...) bez oznak zakażenia świerzbowcem i pojawienie się objawów zakażenia w trakcie pobytu w Areszcie nie oznacza, że do zakażenia doszło w (...). Świąd rozpoczyna się bowiem w okolicach 3-4 tygodni od zakażenia. Powód nie udowodnił faktu zakażenia go świerzbem podczas pobytu w (...) w O.. Same zeznania powoda Sąd ocenił jako niewystarczające.

Sąd Okręgowy stwierdził też, że powód nie udowodnił, aby opieka medyczna była świadczona powodowi podczas pobytu w (...) w sposób niewłaściwy. Powód miał zapewnione bezpłatne świadczenia zdrowotne, leki i artykuły sanitarne.

Powód nie udowodnił także, by personel (...) podchodził do niego bez zrozumienia i szacunku. Nie przekonał Sądu Okręgowego argument, że z uwagi na inwalidztwo powód nie mógł się sam wykąpać ani posmarować maścią, nie miał do dyspozycji środków czystości, a kran nad umywalką podaje wodę w sposób utrudniający korzystanie z niej. To dopiero na dzień 13 maja 2016 r. stan zdrowia powoda pogorszył się na tyle, że uniemożliwił odbywanie kary pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego. Sąd zaznaczył, że powód nie udowodnił też kradzieży butów, złośliwego odesłania paczki, niewystarczającej opieki lekarskiej, panowania wszawicy, jak też faktu kwestionowania przez lekarza niepełnosprawności powoda.

W konsekwencji Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo z uwagi na brak podstaw do zastosowania przepisów art. 417 k.c., art. 23 k.c., art. 24 k.c., art. 445 i art. 448 k.c.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł zgodnie z art. 98 k.p.c. wskazując, że na koszty te składa się wynagrodzenie radcy prawnego w stawkach 1 200 zł i 600 zł oraz opłata od pełnomocnictwa 17 zł.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód zaskarżając go w całości i zarzucając:

I) obrazę przepisów prawa materialnego tj. naruszenie przepisów art. 23 k.c. i art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie,

II) naruszenie prawa procesowego tj. art. 233 k.p.c. polegające na nierozważeniu w toku podejmowania decyzji wszystkich okoliczności, które to uchybienie proceduralne miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

Wskazując na powyższe powód wniósł o zmianę wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie na jego rzecz całej żądanej sumy, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Apelujący domagał się też zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie odwoławcze.

Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej wiosła odpowiedź na apelację, domagając się w niej uchylenia zaskarżonego wyroku, zniesienia postępowania dotkniętego nieważnością i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Jako wniosek ewentualny sformułowała żądanie oddalenia apelacji. Wniosła również o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego Skarbu Państwa kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W sprawie nie zachodzi konieczność merytorycznego badania prawidłowości rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji bowiem prowadzone przed tym Sądem postępowanie toczyło się w warunkach nieważności z uwagi na brak właściwego umocowania pełnomocnika pozwanego - art. 379 pkt 2 k.p.c.

Powód pozwał w tej sprawie Skarb Państwa -(...) w O.. W zakresie określonym odrębną ustawą za Skarb Państwa czynności procesowe podejmuje Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej - art. 67 § 2 zdanie 2 k.p.c. Przepis ten został ukształtowany jako wyjątek od ogólnej reguły wyrażonej w zdaniu pierwszym przepisu, zgodnie z którą kompetencję do podejmowania czynności procesowych za Skarb Państwa posiada organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, lub organ jednostki nadrzędnej.

Ustawą, o jakiej mowa w art. 67 § 2 zdanie 2 k.p.c. jest obecnie ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2016, poz. 2261). Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej z dniem 1 stycznia 2017 r. przejęła zadania Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (art. 122 ust. 1 pkt 1 ustawy). Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej zastępstwo Skarbu Państwa

wykonywane przez Prokuratorię Generalną jest obowiązkowe do zakończenia sprawy w sprawach rozpoznawanych w pierwszej instancji przez sąd okręgowy.

W dacie wpływu sprawy do Sądu Okręgowego w Olsztynie, na skutek przekazania jej przez Sąd Rejonowy w Olsztynie wobec rozszerzenia powództwa i stwierdzenia przez ten Sąd swej niewłaściwości, tj. w dniu 26 października 2016 r. obowiązywała ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417 z późn. zm.) i przepis art. 8 ust. 1 pkt 1, który podobnie przewidywał obowiązkowe zastępstwo procesowe Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną w sprawach rozpoznawanych w pierwszej instancji przez sąd okręgowy.

Zarówno ustawa o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, jak i obecnie obowiązująca ustawa Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, rozróżniają obligatoryjne zastępstwo procesowe przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa oraz zastępstwo fakultatywne. W obu ustawach do pierwszej grupy zaliczono sprawy, które należą w pierwszej instancji do właściwości sądów okręgowych.

Przedmiotowa sprawa, jako dotycząca ochrony dóbr osobistych, niewątpliwie należała w pierwszej instancji do właściwości sądu okręgowego (art. 17 pkt 1 k.p.c.). Z tego powodu pozwany powinien być zastępowany najpierw przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, zaś z dniem 1 stycznia 2017 r. przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie bowiem z treścią art. 123 ust. 1 ustawy o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa w sprawach, w których czynności zastępstwa przed dniem wejścia w życie ustawy wykonywała Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa zastępstwo wykonuje Prokuratoria Generalna.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, mimo pewnych początkowych rozbieżności, uformował się pogląd, zgodnie z którym naruszenie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417 ze zm.) w zw. z art. 67 § 2 zdanie drugie k.p.c. powoduje nieważność postępowania na podstawie art. 379 pkt 2 k.p.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CSK 403/12, Lex nr 130815, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2012 r., V CSJ 244/11, Lex nr 1215160). Zdaniem Sądu Najwyższego za takim wnioskiem, obok językowej treści przepisów przemawiają także względy celowościowo-funkcjonalne. Powołując Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa i przekazując do jej kompetencji pewne kategorie spraw, ustawodawca dążył bowiem do stworzenia profesjonalnego i scentralizowanego zastępstwa procesowego Skarbu Państwa, w miejsce zastępstwa wykonywanego przez państwowe jednostki organizacyjne. Przyjęcie możliwości wykonywania zastępstwa procesowego alternatywnie przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa lub państwową jednostkę organizacyjną w oczywisty sposób przeczyłoby zadaniom, jakie spełniać ma ta regulacja.

Pogląd, zgodnie z którym obligatoryjne zastępstwo procesowe Skarbu Państwa może być wykonywane wyłącznie przez Prokuratorię Generalną podzielił Sąd Najwyższy też w nowszym wyroku z dnia 26 marca 2014 r. (V CSK 234/13, Lex nr 1478718), wskazując dodatkowo, że przepis art. 15 ust. 1 ustawy o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa w powiązaniu z art. 8 ust. 1 bądź 4 ust. 1 pkt 1 tej ustawy wyłącza w sposób jednoznaczny możliwość wykonywania zastępstwa procesowego przez organ *statio fisci* - w tym przez ustanowionego przez ten organ pełnomocnika - w sprawach, w których zastępstwo procesowe Skarbu Państwa wykonywane przez Prokuratorię Generalną ma charakter obligacyjny. Podobnie w tym wyroku Sąd Najwyższy stwierdził, że pełnomocnik działający w tego typu sprawie na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez organ *statio fisci* nie może być pełnomocnikiem w tym postępowaniu, a zaistnienie takiego wypadku skutkuje nieważnością na podstawie art. 379 pkt 2 k.p.c.

Powyższe stanowisko, podzielane przez sądy powszechne (por. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 20 marca 2015 r., I ACa 18/15, LEX nr 1711432, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 grudnia 2016 r., VI ACa 1464/16, Lex nr 2278148, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 27 marca 2015 r., I ACa 896/14, Lex nr 1665052) za uzasadnione uznaje również Sąd rozpoznający tę sprawę.

Powyższy pogląd zachowuje swoją aktualność także na tle obecnie obowiązującej ustawy o Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej i art. 67 § 2 zd. 2 k.p.c. w aktualnym brzmieniu. Uregulowania prawne w tym zakresie są

bowiem analogiczne, nadal zastępstwo Skarbu Państwa w sprawach rozpoznawanych w pierwszej instancji przez sąd okręgowy ma charakter obowiązkowy, z tym że wykonuje je obecnie Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej.

Mając powyższe na względzie, trzeba zaznaczyć, że Sąd Okręgowy po otrzymaniu akt sprawy w wyniku przekazania jej przez Sąd Rejonowy nie informował ówczesnej Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa o sprawie, nie przekazywał też jej żadnej korespondencji. Kontynuował sprawę z udziałem pełnomocnika Skarbu Państwa ustanowionego przez (...) w O.. Pełnomocnik ten nie mógł jednak występować w postępowaniu przed Sądem Okręgowym. Wprawdzie zgodnie z art. 8b obowiązującej w czasie postępowania przed Sądem Okręgowym ustawy o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa istniała możliwość przekazania przez Prokuratorię Generalną sprawy do prowadzenia podmiotowi reprezentującemu Skarb Państwa, lecz taka sytuacja nie miała miejsca. Prowadzenie sprawy przez Sąd Okręgowy przy udziale dotychczasowego pełnomocnika oznacza brak należytego umocowania w rozumieniu art. 379 pkt 2 k.p.c., który obejmuje również sytuacje, kiedy za Skarb Państwa działa jednostka organizacyjna z naruszeniem art. 67 § 2 zd. 2 k.p.c. W takim przypadku osoba, która działa za Skarb Państwa nie jest należyście umocowana, a postępowanie dotknięte taką wadą jest nieważne.

Wobec istnienia nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji bezprzedmiotowa była ocena zarzutów sformułowanych w apelacji powoda.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie przed Sądem Okręgowym w Olsztynie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania temu Sądowi, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c.).

(...)